

PENSII PRIVATE ÎN EUROPA CENTRALĂ ȘI DE EST

SISTEME DE PENSII ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ STATE DIN EUROPA CENTRALĂ ȘI DE EST

Cele mai multe sisteme de pensii din statele membre ale UE sunt organizate ca sisteme de pensii de stat, cu implicații deosebite asupra finanțelor publice în ultimii ani.

În condițiile îmbătrânirii populației și a constrângerilor financiare, aceste state s-au angajat în **reformarea sistemelor lor de pensii**.

Importanța (ponderea) sistemelor private de pensii a devenit din ce în ce mai mare, statele respective fiind în diverse faze de dezvoltare: în faza de acumulare, sau în faza de plata a beneficiilor.

În prezent, în funcție de stadiul reformelor sistemelor lor de pensii, în UE sunt **patru categorii de state**:

1. cu sisteme de pensii private puțin dezvoltate și care nu intenționează să modifice situația existentă, deși se manifestă un trend în acest sens: **Spania, Franța**
2. cu sisteme de pensii private bine dezvoltate și care s-au bazat întotdeauna pe aceste sisteme: **Danemarca, Olanda, Marea Britanie**
3. cu sisteme de pensii publice, de tip pay as you go, reformate, respectiv prin introducerea pilonului II – pilon obligatoriu, finanțat din contribuții participanți (cota parte din contribuția la sistemul public), componentă și în completarea sistemului public nefinanțat: **Bulgaria, Estonia, Letonia, Lituania, Ungaria, Polonia, România, Slovacia, Suedia**
4. cu sisteme de asigurări sociale nefinanțate, tradiționale, uneori împreună cu un nivel minim de asigurare socială și care au trecut la un sistem privat de pensii: **Germania, Austria, Italia**.

Pentru a clasifica sistemele de pensii trebuie luate în calcul **mai multe aspecte** care determină următoarea clasificare a sistemelor de pensii: modul de finanțare:

- **sisteme de tip pay as you go** (care funcționează pe principiul solidarității sociale între generații – angajații plătesc pentru pensiile pensionarilor la acel moment, de obicei obligatorii, administrate public)
  - **sisteme finanțate**, administrate privat (prin plata contribuțiilor de către participant, sau, după caz, de către participant și angajator)
  - **evidențiate în contabilitatea angajatorului**
- ❖ baza legală și modul de stabilire
- **sisteme stabilite prin lege**
  - **stabilite prin contract colectiv de muncă**
- ❖ mod de aderare
- **sisteme obligatorii**
  - **sisteme voluntare**
- ❖ tip beneficii obținute
- **sisteme de tip DC** (defined contribution) – cu contribuții definite (beneficiile obținute variază în funcție de rezultatele investiției activelor fondului participantului)
  - **sisteme de tip DB** (defined benefit) – cu beneficii definite (se stabilește un anumit beneficiu și se calculează contribuțiile pentru atingerea acelui beneficiu)
  - **sisteme hibride** – caracteristic de la cele două sisteme: DC și DB.

COMISIA DE SUPRAVEGHERE A SISTEMULUI DE PENSII PRIVATE

În **Uniunea Europeană**, clasificarea tradițională în **trei piloni**:

→ **Primul pilon** – pensii reglementate

→ **Al doilea pilon** – pensii ocupaționale (legate de locul de muncă), stabilite prin contracte de muncă

→ **Al treilea pilon** – prevederi individuale, fără legătură cu ocupația.

OECD a dezvoltat **propria clasificare pentru pensii**, valabilă în statele membre OECD și face distincție între:

■ *Sisteme publice (asigurările sociale de pensii și alte sisteme similare) / sisteme private (administrare de instituții private, altele decât guvernul)*

■ *Sisteme ocupaționale / sisteme individuale de pensii (personale)*

■ *Sisteme cu participare obligatorie/voluntară*

■ *Sisteme de tip DC (defined contribution - cu contribuții definite) / DB (defined benefit - cu beneficii definite)*

■ *Sisteme finanțate / nefinanțate / evidențiate în contabilitatea angajatorilor.*

Clasificarea Conturilor Naționale a **EUROSTAT**, bazate pe tipul de activitate economică (de exemplu care sector economic este responsabil pentru sistemul respectiv de pensii) a stabilit (în 2004) că **sistemele de pensii DC nu pot fi considerate sisteme de pensii de asigurări sociale**. EUROSTAT prezintă date statistice pentru acest tip de pensii la domeniul asigurărilor.

Și **Banca Mondială** utilizează clasificarea în **3 piloni**, dar cu altă semnificație:

✦ **Pilon I** – sisteme de pensii publice de tip pay as you go - PAYG, administrat public, de tip DB

✦ **Pilon II** – sisteme de pensii administrat privat de tip DC

✦ **Pilon III** – sisteme voluntare, administrate privat, bazate pe conturi individuale.

CLASIFICARE ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

Tab.1 Sisteme de pensii în UE

Tip sistem	Caracterizare sisteme si tipuri	State membre ale UE cu acest tip de sistem
Sisteme de pensii reglementate	<ul style="list-style-type: none"> Care asigură un venit minim ⇨ 	- toate statele.
	<ul style="list-style-type: none"> Care asigură un venit forfetar de referință în funcție de: 1. rezidență ⇨ 2. contribuțiile la asigurările sociale ⇨ 	1. Germania, Olanda. 2. Irlanda, Marea Britanie.
	<ul style="list-style-type: none"> Care asigură un venit raportat la veniturile salariale din perioada activă, de tip pay as you go, PAYG (cu/fără fond de rezerva). Aceste sisteme funcționează pe principiul solidarității sociale între generații – angajații plătesc pentru pensiile pensionarilor la acel moment, de obicei obligatorii, administrate public. ⇨ 	- toate statele, inclusiv România , excepție: Germania, Olanda, Irlanda, Marea Britanie.
	<p>Raportat la veniturile salariale din perioada activă, finanțat cu o cotă parte din contribuții la asigurările sociale - pilonul finanțat al sistemului pay as you go, cu capitalizare și care pot fi finanțate în mai multe moduri: 1.în totalitate ⇨</p> <p>2.parțial finanțat ⇨</p> <p>3.sisteme separate ⇨</p>	1.Bulgaria, Estonia, Letonia, Lituania, Ungaria, Polonia, România , Slovacia, Suedia 2.Finlanda. 3.1.obligatorii: Austria, Germania. 3.2.voluntare: Italia, Portugalia.
Sisteme de pensii ocupaționale	<ul style="list-style-type: none"> Obligatorii pentru angajator (sectorial, sau între sectoare) sau derivând din contractele colective de muncă (stabilesc participarea obligatorie) ⇨ 	- Belgia, Danemarca, Cipru, Portugalia, Olanda, Suedia, Germania.
	<ul style="list-style-type: none"> Facultative (participarea nu este obligatorie), prin contractele colective de muncă ⇨ 	- Belgia, Bulgaria, Cipru, Germania, Franța, Italia, Spania.
	<ul style="list-style-type: none"> Contractual sau unilateral de către angajator (inclusiv cele evidențiate în contabilitatea angajatorului sau planurile de grup) ⇨ 	- Austria, Germania. Grecia, Franța, Irlanda, Cipru, Finlanda, Marea Britanie.
	<ul style="list-style-type: none"> Cu posibilitatea de a contribui la o schemă de pensii prin intermediul angajatorului ⇨ 	- Irlanda, Marea Britanie.
Sisteme de pensii individuale	<ul style="list-style-type: none"> Scheme individuale, voluntare (participarea nu este condiționată de ocupație), cu posibilitatea aderării colective (prin sindicate sau asociații) ⇨ 	- R.Cehă, România , Spania, Slovacia, Marea Britanie.
	<ul style="list-style-type: none"> Contracte individuale cu fonduri de pensii, companii de asigurări de viață sau instituții specializate în economisiri pentru pensii care oferă anuități ⇨ 	- toate statele, cu precădere în Germania, Franța.
	<ul style="list-style-type: none"> Economii pe termen lung, fără scop declarat: pensii ⇨ 	- toate statele.

Sisteme de Pensii Private

Potrivit clasificării UE, prezentată în Tab.1, **sistemele de pensii private** pot fi, la rândul lor, clasificate în **3 categorii**:

1. Reglementat prin lege – pilonul finanțat al sistemului public de pensii (finanțat în totalitate din cote părți - contribuții de asigurări sociale ale participanților la sistemul public de pensii de tip pay as you go PAYG):

⇒ Bulgaria, Estonia, Lituania, Letonia, Ungaria, Polonia, **România**, Slovacia.

2. Stabilite prin contractul de muncă (prevederi colective/individuale de muncă), după caz – **pensii ocupaționale**:

⇒ Bulgaria, Polonia, Slovenia

3. Conturi individuale - Prevederi individuale (nu este necesară apartenența la o profesie pentru a deveni membru, deși marea majoritate a participanților sunt angajați), dar cu posibilitatea aderării colective (prin sindicate sau asociații), participarea nu este obligatorie prin lege, angajatorii sau statul pot contribui la acest sistem, respectiv contribuții la **fonduri de pensii private**, asigurări de viață sau alte forme de economisire pe termen lung:

⇒ R.Cehă¹, Letonia, **România**, Slovacia

Reforma sistemelor de pensii în Europa Centrală și de Est

Încă din anii 90`, marea majoritate a statelor din ECE au inițiat reforme ale sistemelor lor de pensii, prezentat în tabelul 2, în comparație cu sisteme din celelalte 15 state membre UE, respectiv **primul pilon** – sistemul public de pensii, prin introducerea unor modificări parametrice ale acestui sistem: creșterea vârstei de pensionare, reducerea pensionărilor anticipate, modificarea formulei de calcul al pensiei (stabilirea unei legături mai puternice între contribuții și beneficii), reducerea unor beneficii ale grupelor privilegiate de muncă și creșterea perioadei statutare de contribuire.

În același timp, a fost introdus **al doilea pilon** – pensiile administrate privat, bazat pe conturi individuale, finanțat în totalitate, de tip DC, o reformă radicală, de tip Banca Mondială. Singurul stat care nu a introdus pilonul II a fost Slovenia. Lituania a implementat acest sistem dar pe baze voluntare.

R.Cehă se bazează preponderent (cu mențiunea de la Nota anterioară) pe pilonul I, public și pe **al treilea pilon**, voluntar, în timp ce Slovenia are ca pilon II – scheme ocupaționale, similar cu statele din Europa de Vest. Cu excepția celor două state, R.Cehă și Slovenia, Pilonul III – pensii private voluntare este puțin dezvoltat.

---

¹ Guvernul Republicii Ceha a anunțat în cursul lunii februarie 2009, că a demarat **a treia etapă a reformei sistemului de pensii**, urmând ca până în vara acestui an Ministerul muncii să transmită în acest sens un proiect de act normativ spre aprobare. Potrivit acestui proiect, **o cotă parte din contribuția de asigurări sociale la sistemul public de pensii va fi transferată către fondurile private de pensii**. Participarea va fi voluntară, iar contribuția va fi de 4% din contribuția de 28% plătită de angajat și angajator, la care se poate adăuga încă 2% din partea angajatului. Colectarea contribuțiilor se va face de către Administrația sistemului public de pensii (banii vor fi transmiși fondurilor private alese de participanți) iar administrarea fondurilor private se va face în mod „*anonim*”, în sensul că administratorii nu vor ști care sunt posesorii banilor și ce sume dețin aceștia. Contribuțiile vor fi investite în piața de capital.

SISTEMUL MULTIPIILON ÎN STATELE MEMBRE UE

Tab.2 Clasificare sisteme de pensii private în UE – diferențe clasificare state din Europa Centrală și de Est față de celelalte state membre

	Pilonul I	Pilonul II	Pilonul III	Pilonul IV
Europa Centrală și de Est	Pensii de stat sistem public	Pensii administrate privat obligatorii	Pensii private voluntare	Pensii ocupaționale/ alte forme suplimentare, economii de tip pensii
UE 15 state	Pensii de stat sistem public	Pensii ocupaționale	Pensii private	

Reforma multipiloni a Băncii Mondiale, caracteristică statelor membre UE din Europa Centrală și de Est, a fost introdusă și în Asia, deși piețele emergente locale au plecat de pe poziții total diferite (statele asiatice au plecat de la 0, în mod normal la pensionare veniturile sunt obținute în mare majoritate în și de la familie)².

Scheme de pensii private de tip DC/DB

Schemele de tip **DC – defined contribution** (cu contribuții definite) sunt caracterizate ca economii pe termen lung, iar în forma pură, nu au o componentă de asigurare sau garanții – capitalul acumulat este funcție de valoarea contribuțiilor și de performanța activelor. În schimb, la schemele de tip **DB – defined benefit** (cu beneficii definite) beneficiile depind de ultimul salariu sau de media salariilor angajatului. Beneficiile sunt definite în avans, iar angajatorul trebuie să le acopere (asigure) în funcție de performanța activelor. În aceste condiții, și riscul este alocat diferit așa cum este prezentat în tabelul 3 .

Tab.3 Tipuri de riscuri și alocarea riscurilor între angajat/angajator în schemele de tip DC și DB, în perioada de acumulare:

Tip risc	Cine suportă riscul în sistemele tip DB	Cine suportă riscul în sistemele tip DC
Riscul investițional	Angajatorul , indirect (pentru că sunt diferite cohorte de vârste ale membrilor schemelor)	Participantul , dar riscul poate fi administrat.
Riscul longevității	Angajatorul , indirect (pentru că sunt diferite cohorte de vârste ale membrilor la schemelor)	Participantul , dar riscul este transferat la cumpărarea unei anuități.
Riscul evoluției câștigurilor	Participantul	Risc redus: contribuțiile plătite sunt în funcție de câștiguri și de evoluția acestora pe toată perioada activității.
Riscul tipului și duratei carierei	Participantul	Risc redus: portabilitate este mai mare (posibilitatea transferului între fonduri).
Riscul implicit	Participantul (dacă nu este prevăzut în schemă că riscul și costurile se transferă unei terțe părți, de exemplu asiguratorul)	Nu există risc pentru participant (cu excepția cazului în care activele sunt investite în acțiunile angajatorului, dacă legea permite aceasta).

² China: Start reformă sfârșitul anilor 90`Un sistem de asigurări sociale în colaps. Reforma multipilon – majoritatea în zonele urbane: grad acoperire: 50% (9% rural). Sistem: 1.PAYG 2.conturi individuale obligatorii 3.pensii ocupaționale voluntare. India: Situația existentă: un sistem fragmentat de asigurări sociale, câteva scheme pentru funcționarii publici de tip DB, 2 scheme obligatorii pentru sectorul privat, Scheme ocupaționale voluntare, Un fond public pentru economii individuale. Reforma mai puțin amplă ca în China: O nouă schemă de tip DC pentru funcționari publici, deschisă, pe baze voluntare pentru toți cetățenii.

Tab.4 Tipuri de sisteme de pensii private DC în funcție de obligativitate

DC Obligatorii	Bulgaria, Croația, Estonia, Ungaria, Letonia, Polonia, România , Slovacia <i>China, Hong Kong, India, Singapore, Taiwan, Thailanda</i>
DC Voluntare	R.Cehă, Lituania, Slovenia, România <i>China, Coreea de Sud (DC/DB)</i>

După cum se poate observa din tabelul 4, în ultimii ani schemele de pensii private de tip DC au fost introduse în marea majoritate a statelor din Europa Centrală și de Est, dar și în state din Asia.

Mențiune: în UE, **schemele de pensii ocupaționale sunt, în mod tradițional, de tip DB.** În ultimii ani s-a constatat însă tendința **translatării înspre schemele de tip DC.** Această translație are ca efect și transferul riscului, în mod special cel al longevității și al rentabilității, dinspre inițiatorul schemei – angajatorul (în cazul pensiilor ocupaționale) participant sau, dacă există, compania de asigurări de la care se va cumpăra anuitatea (Italia, Franța, Marea Britani). Iar statele din Europa Centrală și de Est au scheme obligatorii administrate privat de tip DC încă de la începutul reformei sistemelor lor de pensii.

Posibilitatea alegerii libere a fondului în schemele de tip DC

În schemele de tip DC, una dintre cele mai importante caracteristici este **posibilitatea alegerii libere de către participant a fondului la care va contribui,** pe care multe state o oferă, dar care se face cu anumite constrângeri.

În mod normal, participantul poate alege (posibilitate stabilită prin reglementări) dintre mai multe fonduri (între 3 și 5, ca în Chile, sau chiar 6 tipuri de fonduri, ca în Hong Kong).

În statele membre din Europa Centrală și de Est există **3 opțiuni** (3 tipuri de fonduri) pentru participanții mai tineri și, cu cât sunt mai în vârstă și se apropie de pensionare sunt desemnați fondurilor celor mai conservatoare, în acest fel riscul investițional se minimizează.

Astfel, administratorii oferă **fonduri cu diferite tipuri de alocare a activelor,** așa numitele **fonduri ciclice** (în funcție de ciclul de viață) sau echilibrate. Aceste fonduri **au diferite tipuri de combinații între instrumentele financiare: acțiuni, titluri de stat/municipale, obligațiuni, depozite bancare, etc.**

Scopul pentru care au fost reglementate fonduri diferite ca profil de risc și aderare automată la fonduri mai puțin riscante pe măsură ce participantul se apropie de pensionare este de a crește securitatea economiilor acumulate (se minimizează riscul investițional). De obicei sunt **3 tipuri de fonduri,** așa cum se prezintă și în tabelul 5.

Tab.5 Tipuri de fonduri în funcție de structura portofoliului investițional

Fond conservator:	numai depozite bancare și alte instrumente monetare, titluri și obligațiuni
Fond echilibrat:	cu un procent mediu de acțiuni
Fond progresiv:	cu un procent mare de acțiuni

Un asemenea mod se regăsește în Estonia, Letonia, Lituania, Polonia și Slovacia și va fi introdus în Ungaria în 2009. În alte state, administratorii oferă însă un singur tip de fond.

COMISIA DE SUPRAVEGHERE A SISTEMULUI DE PENSII PRIVATE

De exemplu, în Slovacia, participanții au posibilitatea de a alege dintre 3 fonduri. La momentul la care mai au 15 ani până la pensionare, nu mai pot fi membri într-un fond cu un procent mare de acțiuni, iar cu 7 ani mai devreme de pensionare trec la un fond conservativ (fără expunere pe acțiuni).

Tab.6 Exemple de sisteme de pensii private în funcție de posibilitatea alegerii fondului de pensii (după structura portofoliului investițional)

	Fără posibilitatea alegerii libere a fondului	Cu posibilitatea alegerii libere a fondului
Pensii administrate privat obligatorii sau, după caz, Pensii ocupaționale obligatorii	România , Croația, <i>China, Taiwan</i>	Bulgaria, Ungaria, Slovacia, Polonia, Estonia, Letonia <i>Hong Kong, Singapore, India</i>
Pensii ocupaționale voluntare	Slovenia <i>China</i>	Lituania <i>Coreea de Sud</i>
Pensii private facultative	R.Cehă, România	

Riscuri financiare în sistemele de pensii private – rata de rentabilitate, mecanisme de garantare

În sistemul pensiilor private, beneficiile – pensiile private depind de **doi factori**:

- **În etapa de acumulare** ⇨ rentabilitatea netă³ a fondurilor de pensii
- **În etapa de plată a pensiilor** ⇨ este determinată prin calcule actuariale pe baza cărora se plătesc pensiile

Evoluțiile din ultimii ani ale ratei rentabilității demonstrează că acest indicator este extrem de sensibilă la perioadele pentru care se calculează și, în mod particular, în anii cu valori negative. Valorile negative se răsfrâng asupra activelor totale acumulate în perioada analizată.

Ca și la analiza creșterii/scăderii valorii activelor nete, valorile negative ale rentabilității fondurilor de pensii pe anumite perioade de timp, nu ar trebui să fie luate în calcul general al performanței fondurilor de pensii care trebuie judecate pe perioade mari de timp - sunt investiții pe termen lung.

Iar în mod practic, rate mici de rentabilitate ale fondurilor de pensii ar trebui să conducă la prelungirea perioadei de activitate – o perioadă mai mare de contribuții pentru a asigura același nivel al pensiilor⁴.

³ În condiții normale, pe estimare efectuată înainte de declanșarea crizei financiare din 2008, o examinare a evoluției ratei rentabilității arată că **mediana se situează în general între 2% și 5% cu o fluctuație destul de mare**. Un **studiu al OECD pe date istorice privind acțiunile și obligațiunile arată că pe durata a 25 ani mediana ratei rentabilității a fost de cca.8,4% pe an pentru un portofoliu echilibrat ponderat între acțiuni și obligațiuni**. Calcule ale Comisiei UE au previzionat o **rată comună a rentabilității în UE de 2,5% nivel net sau 3% nivel brut (0,5% comisioane de administrare)**. Evoluția ratei de rentabilitate are implicații asupra ratei de înlocuire. Astfel, dacă se ia în calcul o perioadă de 40 ani de contribuții de 10% din câștiguri pe an, cu proiecții ale ratelor de mortalitate ale OECD până în 2040, cu 3,5% pe an rentabilitate a investițiilor, rata de înlocuire ar fi de 34,4%. Dacă pe aceeași perioadă de 40 de ani rata rentabilității ar varia între 1,5% (10% cel mai rău caz) și 5,3% (cel mai bun caz), atunci rata de înlocuire ar fi între 22,8% și 52,2%.

⁴ Ratele de rentabilitate depind de **ciclul economic general** dar și de **politicile de investiții ale administratorilor**, de alocarea activelor, respectiv **structura portofoliilor investiționale**, ceea ce conduce

Tab.7 Diferite tipuri de rate de rentabilitate

Rentabilitate	⇒	Raportul între banii câștigați sau pierduți din investiții și banii investiți
Rentabilitate brută	⇒	Rata de rentabilitate + costuri de administrare
Rentabilitate netă	⇒	Rata de rentabilitate – costuri de administrare
Rentabilitate nominală	⇒	Rata de rentabilitate + inflația ⁵ (indicele creșterii prețurilor)
Rentabilitate reală	⇒	Rata de rentabilitate – inflația (indicele creșterii prețurilor)

Mecanisme de garantare în sistemele de pensii private

Pensiile private presupun echilibrarea poverii riscurilor între participanți, administratori și autoritățile de reglementare și supraveghere, respective stabilirea structurii investițiilor, măsuri de garantare și, corespunzător, reglementările necesare acestora.

Prin legislație, cele mai multe state membre ale UE din Europa Centrală și de Est au introdus **diverse măsuri de minimizare a riscurilor provenite din investire, dar niciuna nu a introdus un mecanism direct de garantare a unor asemenea riscuri în faza de acumulare.**

Astfel de măsuri sunt de fapt **restricții aspra unor elemente ale schemelor de pensii** cum ar fi: tipuri de instrumente financiare, structura portofoliului investițional, restricții geografice și de curs valutar, așa cum este prezentat schematic în tabelul 8.

Tab.8 PILON II – Limitări și garanții în statele membre UE din Europa Centrală și de Est

	Limite: categorii de instrumente financiare	Limite: structură portofoliu investiții	Mecanisme garantare a rentabilității	Restricții geografice	Garanții în caz de administrare ineficientă	Responsabilitate Administratori
Bulgaria	DA	DA	DA	DA	NU	DA
Estonia	DA	DA	NU	DA	DA	DA
Ungaria	DA	DA	NU	DA	DA	...
Letonia	DA	DA	NU	DA	NU	...
Lituania	DA	DA	NU	DA	DA	DA
Polonia	DA	DA	DA	DA	DA	DA
România	DA	DA	DA	DA	DA	DA
Slovacia	DA	DA	DA	DA	DA	...

la echilibrul între rentabilitatea portofoliilor și riscurile investiționale (vezi fondurile ciclice - în funcție de ciclul de viață sau echilibrate, pag. 6).

⁵ Asigurarea unei pensii adecvate presupune **asigurarea protecției în cazul riscului provenit de la inflație**, ceea ce înseamnă că trebuie analizată **rata rentabilității reale nete (riscul mare care derivă din inflație conduce la necesitatea ca anuitățile, în faza de plată a pensiilor, să fie indexate cu inflația).**

COMISIA DE SUPRAVEGHERE A SISTEMULUI DE PENSII PRIVATE

În final, sistemele de pensii private trebuie **să asigure, suplimentar, venituri adecvate în perioada pensionării**. În acest scop, statele care au un asemenea sistem de pensii au stabilit prin acte normative **garanții**, de tipul celor din tabelul de la pag.6, **în mod special cele privind ratele reale de rentabilitate**.

Un rol deosebit de important în asigurarea adecvării veniturilor din pensiile suplimentare, îl joacă și **structura portofoliilor investiționale**, precum și **diversificarea acestora**, care reflectă **diversificarea riscurilor și ajustarea la diferite profile de risc ale participanților**.

De exemplu, Slovacia, Polonia și Bulgaria au un **mecanism privind rentabilitatea** care prevede o rată relativă a rentabilității – este reglementată o rată a rentabilității raportată la o țintă, un anumit nivel prestabilit, dar administratorii sunt tentați să adopte structuri de portofolii asemănătoare care să conducă la atingerea țintei respective (vezi pag.6).

Alte state, cum ar fi Estonia, Ungaria, Lituania, Polonia, România și Slovacia au **garanții în caz de administrare ineficientă a fondurilor**.

De asemenea, prevederile legale specifice domeniului stabilesc plăți periodice întrun **fond de garantare**, fond care este accesat numai pentru a acoperi pierderile participanților la fondurile respective.

*
**

Bibliografie

- European Commission - The Social Protection Committee - PRIVATELY MANAGED FUNDED PENSION PROVISION AND THEIR CONTRIBUTION TO ADEQUATE AND SUSTAINABLE PENSIONS- ADOPTED 2008
- OECD - PENSION MARKETS IN FOCUS December 2008, Issue 5.
- IFSL Research Pension Markets 2008.

PENSIILE PRIVATE ÎN ROMÂNIA

În România⁶, demararea reformei mult mai târziu, raportat la celelalte state din Europa Centrală și de Est, în 2008 – Pilonul II și, respectiv, 2007 – Pilonul III, a determinat poziționarea modestă în totalul activelor fondurilor de pensii private⁷. Ca număr de participanți în sistem, în cazul Pilonului II, România se situează pe locul 2, după Polonia, dar ca grad de ocupare, raportat la populația activă, suntem alături de Bulgaria, Ungaria, Lituania, și Estonia. Situația se schimbă în cazul în care ne raportăm la efectivul de salariați, când ne poziționăm în rândul mării majorități a celorlalte state – cca.70-80%, așa cum se poate observa în Fig.1 – Fig.3.

O situație modestă, cu un număr foarte mic de participanți, se constată și în cazul Pilonului III. Cu excepția Cehiei care are doar acest sistem, ne situăm în rândul statelor cu o participare foarte scăzută – Slovenia, Estonia, Lituania (până în 1-2%), la distanță foarte mare față de Ungaria și Bulgaria – între 10-20%, așa cum se poate observa în Fig.6 – Fig.8.

În cazul structurii de portofolii, România cu o pondere foarte mare a instrumentelor cu venit fix, deși deține cele mai mari ponderi în comparației cu celelalte state analizate, se menține în limite asemănătoare acestora – ponderi foarte mari, peste 60%, cu excepția Chile, în cazul Pilonului II și Cehiei, în cazul Pilonul III, așa cum se poate observa în Fig.4 și, respectiv, Fig.9⁸.

Din acest punct de vedere, România se poate compara, într-o anumită măsură, cu statele cu fonduri de pensii cu ponderi mari investite în obligațiuni, care deși au înregistrat rate de rentabilitate mai mici decât în perioadele anterioare, sunt mult mai stabile decât cele cu ponderi mari în acțiuni.

În cazul în care se compară variația activelor nete ale sistemelor de pensii private din statele din Europa Centrală și de Est, inclusiv România, și pentru Chile, în perioada septembrie 2008/septembrie 2007, se constată de valori mici și chiar negative ale acestora pentru multe dintre statele analizate, dar nu se aplică României care, aflata în primii ani de funcționare, a înregistrat valori crescătoare constante, așa cum se poate observa în Fig.5 și, respectiv, Fig.10.

⁶ Poziția României în cadrul statelor membre ale UE din Europa Centrală și de Est este prezentată în tabelele nr.9 și 10, precum și în graficele de la Fig.1-11. De asemenea, este prezentată și poziția primului stat care a introdus sistemul de pensii private multipilon, reforma tipă Banca Mondială: Chile.

⁷ Un alt factor care poate conduce la poziționarea modestă în cazul activelor și care poate influența și în viitor această situație, este nivelul scăzut al contribuției în cazul Pilonului II, față de Polonia, Ungaria (7-8%), sau Chile (12,5%).

⁸ În ceea ce privește structura portofoliilor investiționale, în cazul statelor membre UE din Europa Centrală și de Est, se observă ponderea mare a investițiilor în instrumente cu venit fix, considerate a fi instrumente cu un grad mai mare de siguranță (deși sunt caracterizate ca fiind mai sigure, ele limitează însă beneficiile obținute). În cazul celor mai mari 5 state din lume în domeniul investițiilor financiare (Statele Unite, Marea Britanie, Japonia, Olanda și Australia), **ponderea activelor investite în acțiuni a crescut constant în ultimii ani (2001-2006), fiind între 49-62%**, în timp ce în **obligațiunile s-au situat între 19-39%**.

Această situație nu se manifestă și în celelalte state membre OECD, unde **obligațiunile se situează între 50-60%**, ajungând chiar la valori între **70-90%**, iar **acțiunile la cca. 10%** sau între **15-35%**, în funcție de numărul de state analizate (6 state sau 10).

În decembrie 2007, în 13 state din cele 22 membre OECD, cca. 50% din active erau investite în obligațiuni, iar dintre acestea, cca.60% în obligațiuni de stat.

În statele membre OECD, criza economică globală declanșată în 2008 a condus, în medie, la rate negative de rentabilitate de cca.20% în termeni nominali și de cca. 22% în termeni reali, din care cea mai mare parte a fost semnalată în Statele Unite, urmate de Marea Britanie și Australia.

Fondurile de pensii cu portofolii diversificate, având ponderi mari investite în obligațiuni deși au înregistrat și ele rate de rentabilitate mai mici decât în perioadele anterioare, sunt mult mai stabile decât cele cu ponderi mari în acțiuni.

COMISIA DE SUPRAVEGHERE A SISTEMULUI DE PENSII PRIVATE

Tab.9 PILON II - State membre UE din Europa Centrală și de Est și Chile

Țara	An reformă	Grad acoperire/ populație activă	Contribuție	Tip participare/ Obligatoritate	Comisioane de administrare 1. % contribuții 2. % active	Deductibilitate Sistem ¹	Total active nete mil.euro ²	PIB ³ mild. euro	1.Pop. ⁴ Mil. pers. 2.Participanți mil. pers.
Bulgaria	2002	50,7%	5%	Obligatoriu: sector public și privat, liber profesioniști. Vârsta sub 42 ani la data reformei	1.max.5% 2.% - medie anuală	EEE limită venit neimpozabil	726	33,8	7,60 2,76
Estonia	2002	50,5%	6%	Obligatoriu: sector public și privat, liber profesioniști. Vârsta sub 19 ani la data reformei	1.fără (1+3%) 2. max.1,5% - 2% f:instrumente financiare (0,75-1,88%)	EET limită venit neimpozabil	812	11,96	1,34 0,57
<i>R.Cehă*</i>	2009!!!							97,78	10,47
Letonia	2001	78,0%	4% creștere treptată la 10%	Obligatoriu: sectorul public și privat liber profesioniști. Vârsta sub 30 ani la data reformei	1.fără 2.max.stabilit de administrator (0,75-1,52%)	EET limită venit neimpozabil	568	9	2,26 1,05
Lituania	2004	43,5%	5,5%	<i>Voluntar: sector public și privat, liber profesioniști. Persoanele asigurate în sistemul de asigurări publice (cu excepția persoanele aflate la vârsta pensionării)</i>	1.max.10% (1,19-5,5%) 2.max.1% (0,95-1%)	EET (impozitare cu impozitul pe venit)	64	32	3,35 0,95
Polonia	1999	71,7%	7,3%	Obligatoriu: sector public și privat, liber profesioniști. Vârsta sub 30 ani la data reformei	1.max.7% (4-7%) 2.max.0,054%, în funcție de volum active + 0,005% taxa de succes (0,015-0,045%)	EET impozitare cu impozitul pe venit	29.409	221,9	38,13 13,74
Slovacia	2005	65,8%	9%	Obligatoriu: sector public și privat din ianuarie 2005. Voluntar: liber profesioniști. Nou intrați în sistemul asigurărilor sociale în 2005 și ulterior	1.fără 2.max.0,075% pentru primii 3 ani de la autorizare (medie 0,065%)	EEE limită venit neimpozabil	2.316	28	5,41 1,55
Slovenia	1992	51,5%		<i>Ocupațional - obligatoriu: sector public, bancar și condiții periculoase. Voluntar pentru rest.</i>	1. 6% 2. max.1,5%	EET	1.200	28,03	2,05 0,5
Ungaria	1998	59,7%	8%	Obligatoriu: sector public și privat, liber profesioniști Nou intrați pe piața muncii, la 1.1.1998 sau mai târziu,	1. max.5,5%-2008, max.4%-2009 (4-5%) 2. max.0,8%-2008 (0,5-1%)	TEE cca.25% din contribuții participanți exceptate	6.520	73	10,02 2,92
România	2008	44 %	2%, creștere treptată la 6%.	Obligatoriu: sector public și privat până în 35 de ani, la data reformei și, ulterior, noi pe piața muncii	1.max.2,5% 2.max.0,6%	EET limită venit neimpozabil	166 ⁵	92,3	21,49 3,94 ⁵
Chile	1980	61.68%	10% + 2,5%	Obligatoriu: angajați. Posibilitate: liber profesioniști. Voluntar: fără venituri din activități remunerate	1. 2,5% care se adaugă la contribuția de 10%	EET (impozitare cu impozitul pe venit)	82.887	198,4	16,45 4,53

* Vezi Nota de la pag. 4. 1). EEE contribuții – exceptate de la plata impozitului; venitul din investiții – exceptat; beneficii – exceptate; 2. ETE contribuții – exceptate de la plata impozitului; venitul din investiții – impozitat; beneficii – exceptate; 3. TEE contribuții – impozitate; venitul din investiții – exceptat de la plata impozitului; beneficii – exceptate. 2). Trim. III 2008 3). cumulat trim. I-III 2008 sau trim.I-IV 2008 (Chile) 4). 2008 5). noiembrie 2008.

COMISIA DE SUPRAVEGHERE A SISTEMULUI DE PENSII PRIVATE

Tab.10 PILON III - State membre UE din Europa Centrală și de Est și Chile

Țara	An reformă	Tip participare/ Obligativitate	Deducti- bilitate Sistem ¹	Total active nete mil.euro ²	PIB ³ mild. euro	1.Pop. ⁴ Mil. pers. 2.Participanți mii. pers.
Bulgaria	2002	Facultativ - Personal	EEE	292,17	33,8	7,60 606,57
Estonia	2002	Facultativ - Personal	EET	67,43	11,96	1,34 52,27
R.Cehă	1994	Obligatoriu – conturi comune	EET	6.216,70	97,78	10,47 4.216,05
Letonia	1998	1)Facultativ – Ocupațional 2)Facultativ - Personal	EET	110,72	9	2,26 2)167,80
Lituania	2004	Facultativ - Personal	EET	2,18	32	3,35 21,70
Polonia	1)1999 2)2004	1)Facultativ – Ocupațional 2)Facultativ - Personal	EET	2)221,9	221,9	38,13 2)57,44
Slovacia	2006	Facultativ - Personal	EEE	925,79	28	5,41 791,82
Slovenia	1992	Facultativ - Personal	EET	50,0	28,03	2,05 30,0
Ungaria	1994	Facultativ - Personal	TEE	2.405,16	73	10,02 1.406,5
România ⁵	2007	Facultativ - Personal	EET	13,83	92,3	21,49 125,54
Chile	1980	Personal	EET	2.117	198,4	16,45 457,16

1). EEE contribuții – exceptate de la plata impozitului; venitul din investiții – exceptat; beneficii – exceptate; 2. ETE contribuții – exceptate de la plata impozitului; venitul din investiții – impozitat; beneficii – exceptate; 3. TEE contribuții – impozitate; venitul din investiții – exceptat de la plata impozitului; beneficii – exceptate. 2). Trim. III 2008 3). cumulat trim. I-III 2008 sau trim.I-IV 2008 (Chile) 4). 2008 5). noiembrie 2008.

Fig.1

Pilon II Active nete si numar participanti state membre UE din Europa Centrala si de Est trim.III 2008

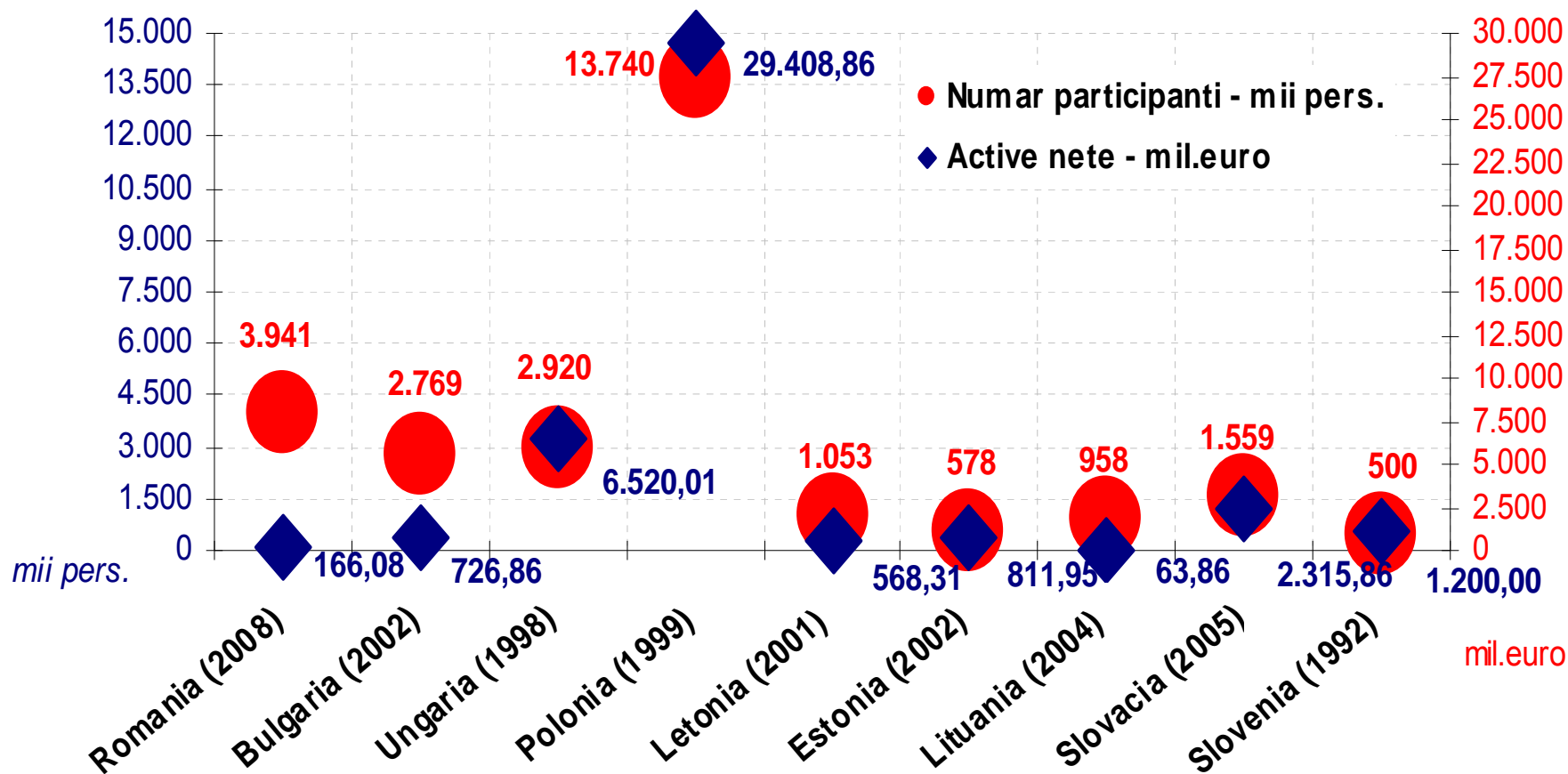

Fig.2

Pilon II Structura activele nete si numar participanti state membre UE din Europa Centrala si de Est - trim.III 2008

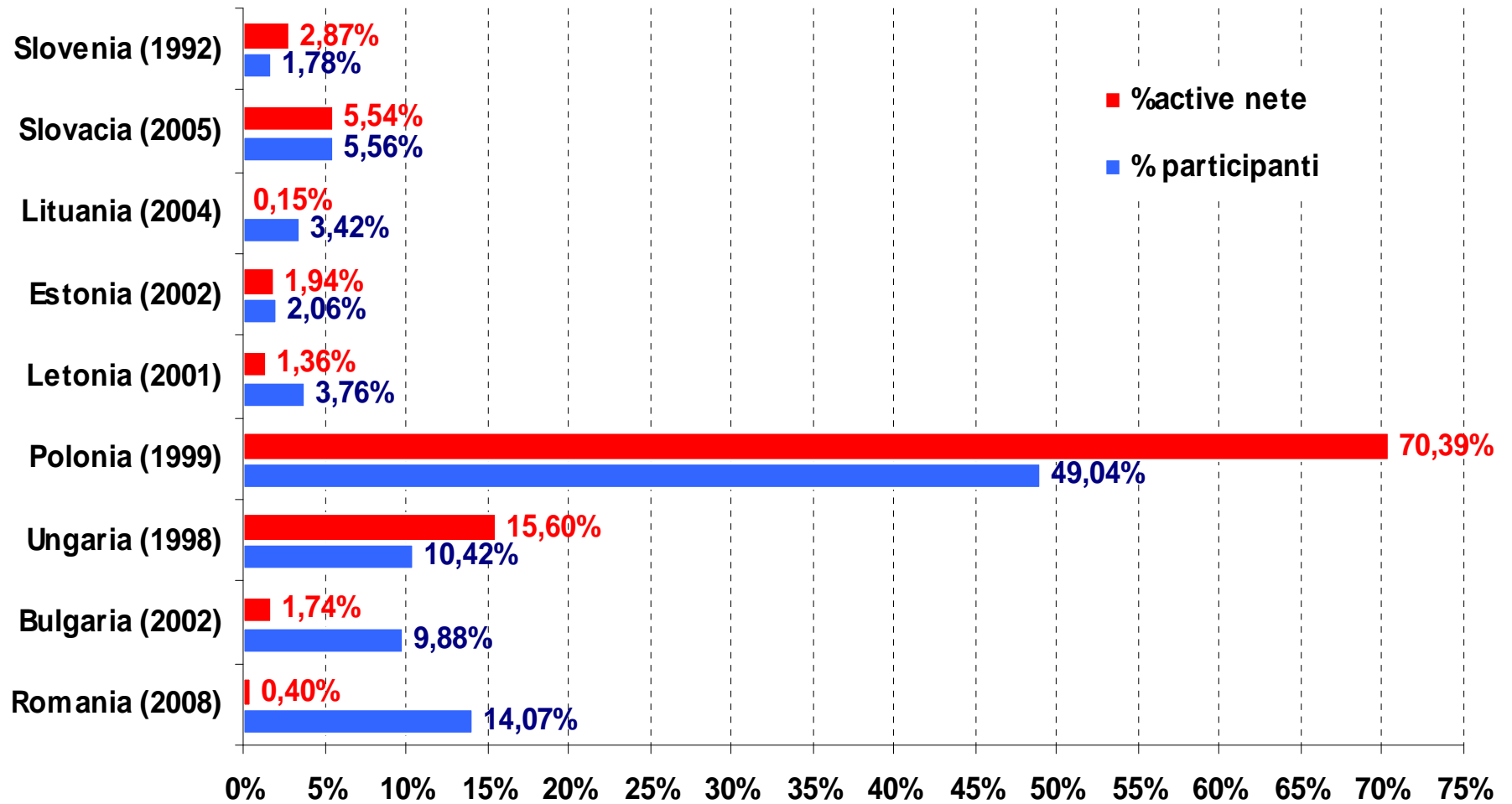
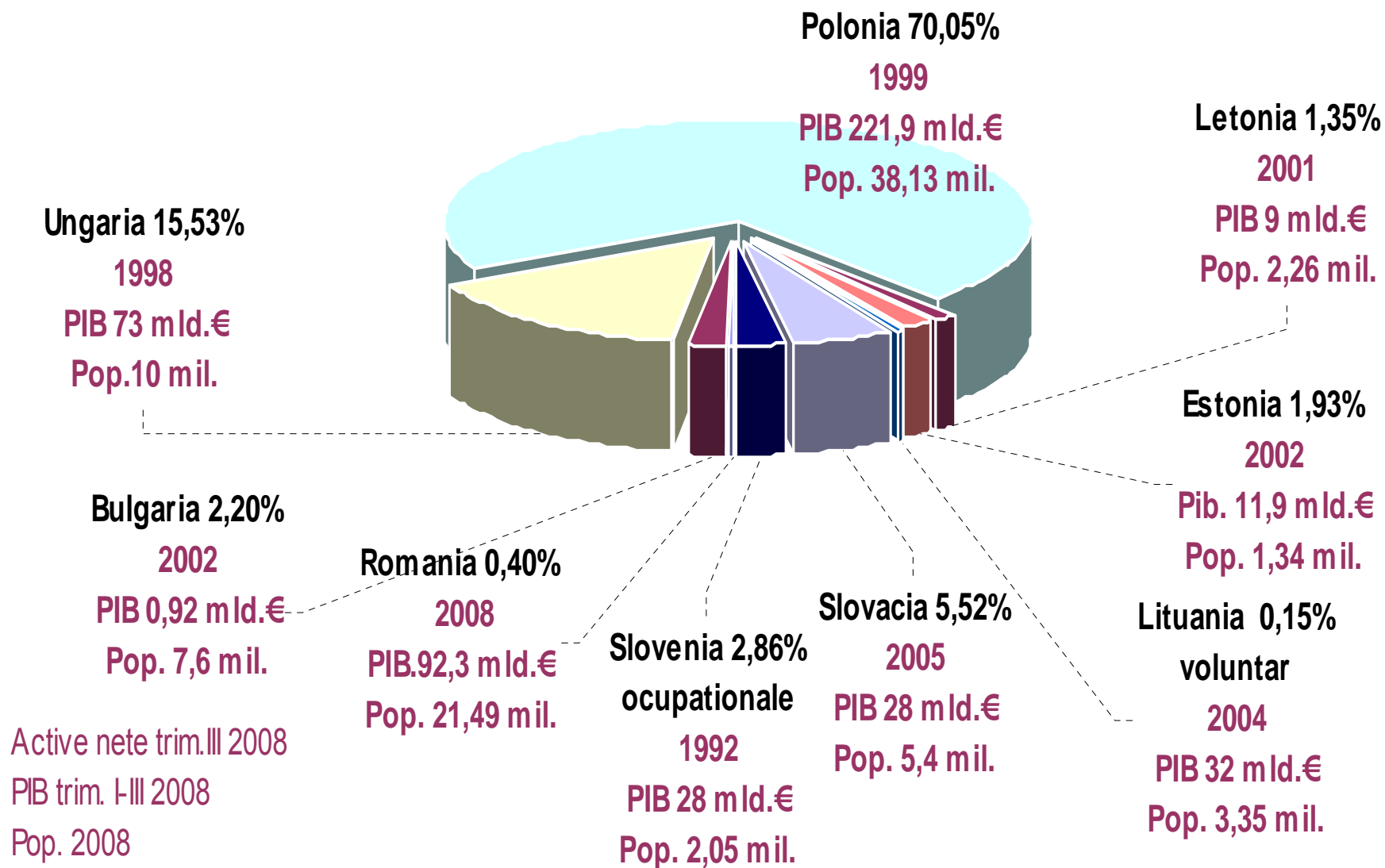

Fig.3

Pilon II Structura active nete state membre UE - Europa Centrala si de Est

COMISIA DE SUPRAVEGHERE A SISTEMULUI DE PENSII PRIVATE

Fig.4

PILON II - Romania, Bulgaria, Ungaria, Polonia, Slovacia si Letonia
structura investitiilor - trimestrul III 2008

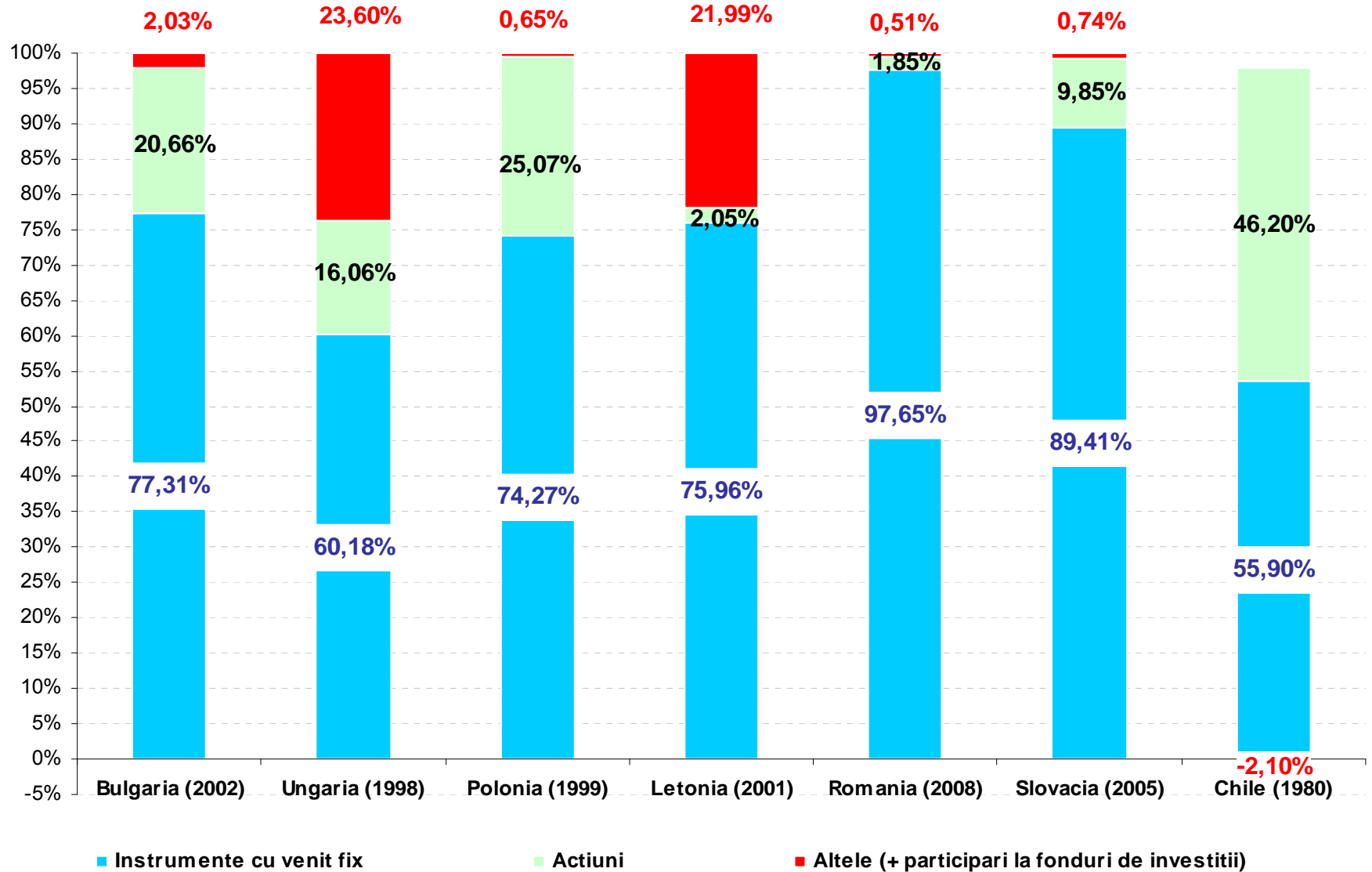

Fig.5

PILON III - VARIATIE ACTIVE NETE (CRESTERE/SCADERE)
trim.III 2008/trim III 2007

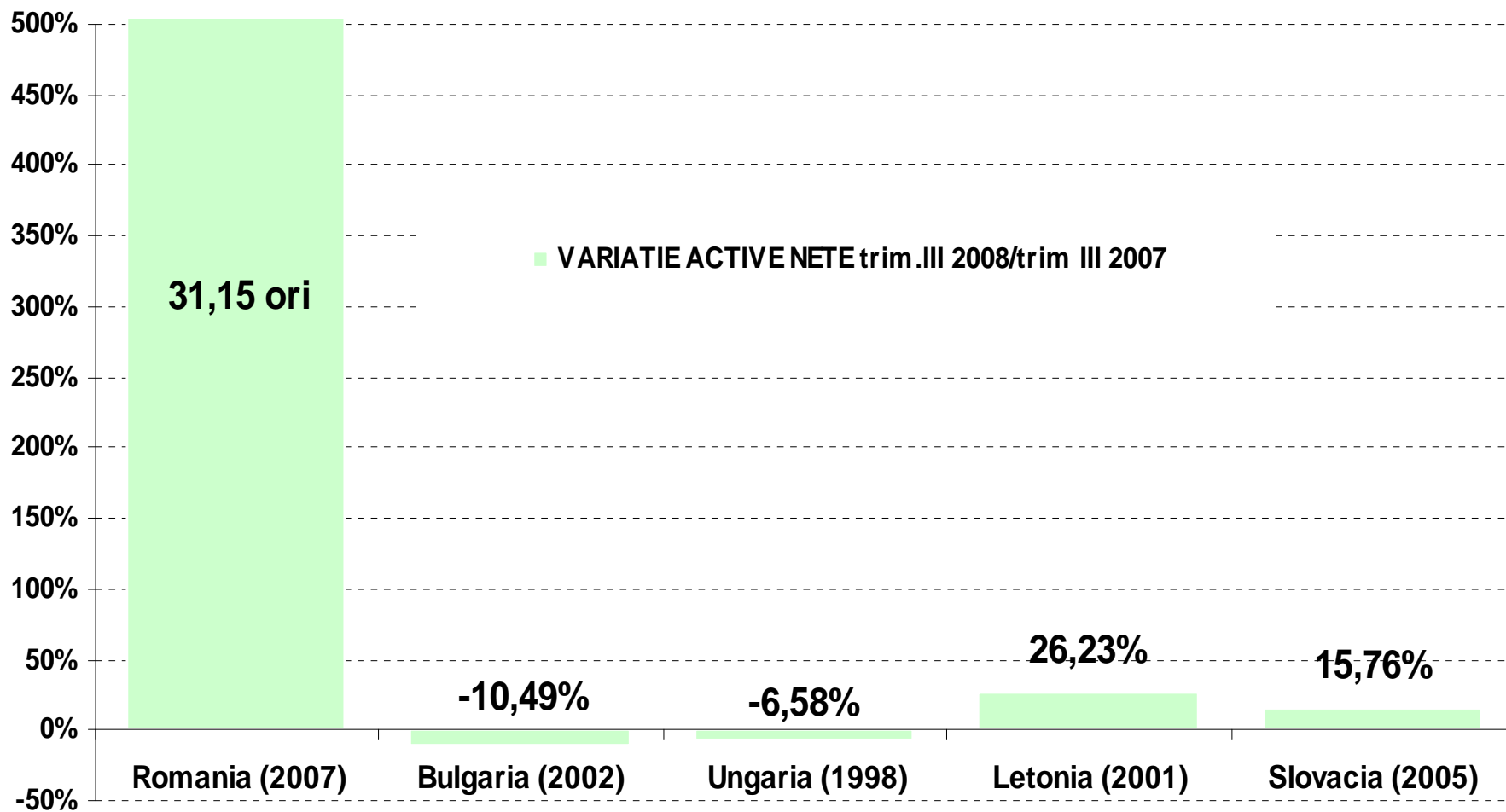

Fig.6

Pilon III Active nete si numar participanti state membre UE din Europa Centrala si de Est - trim.III 2008

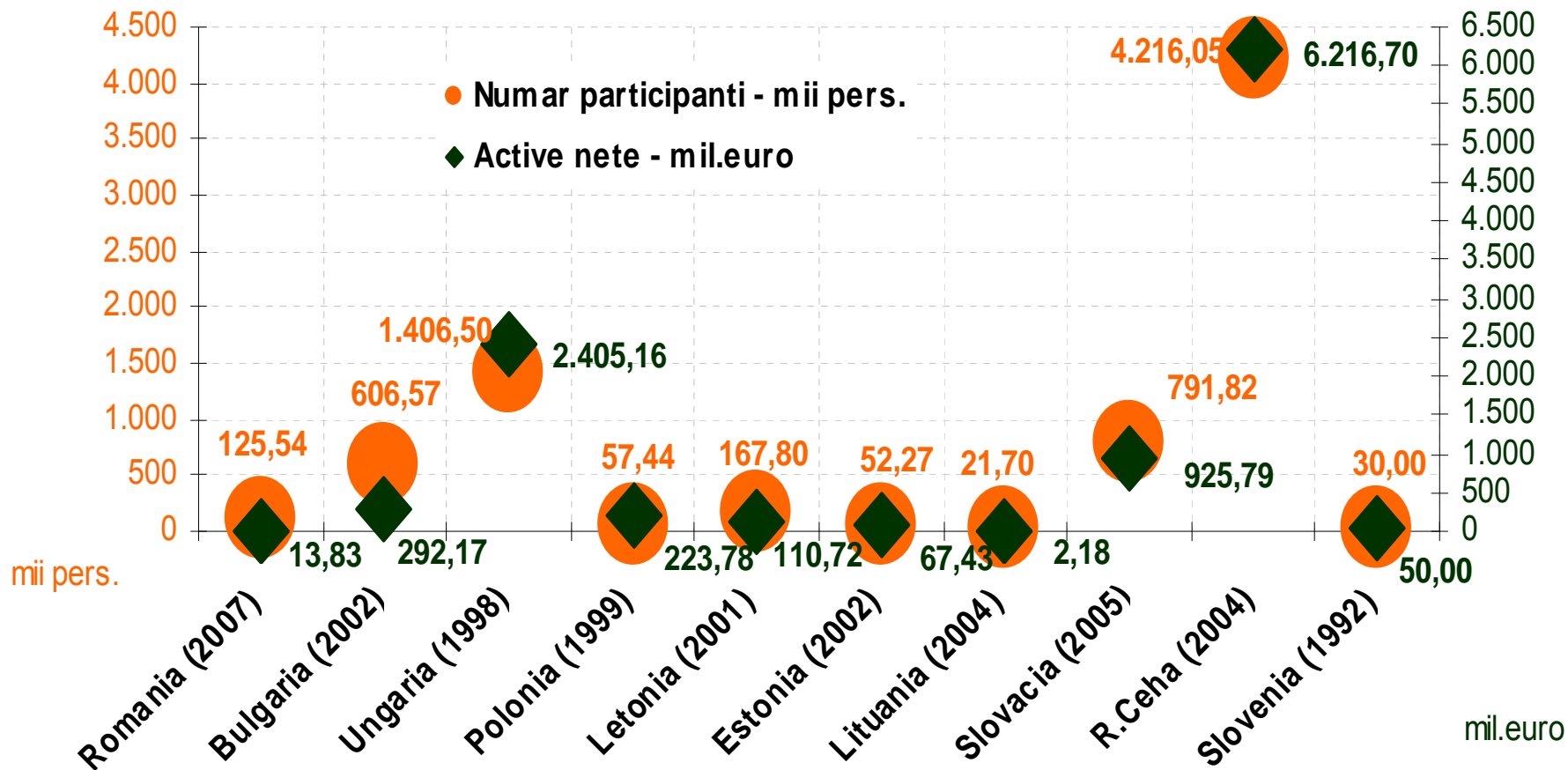
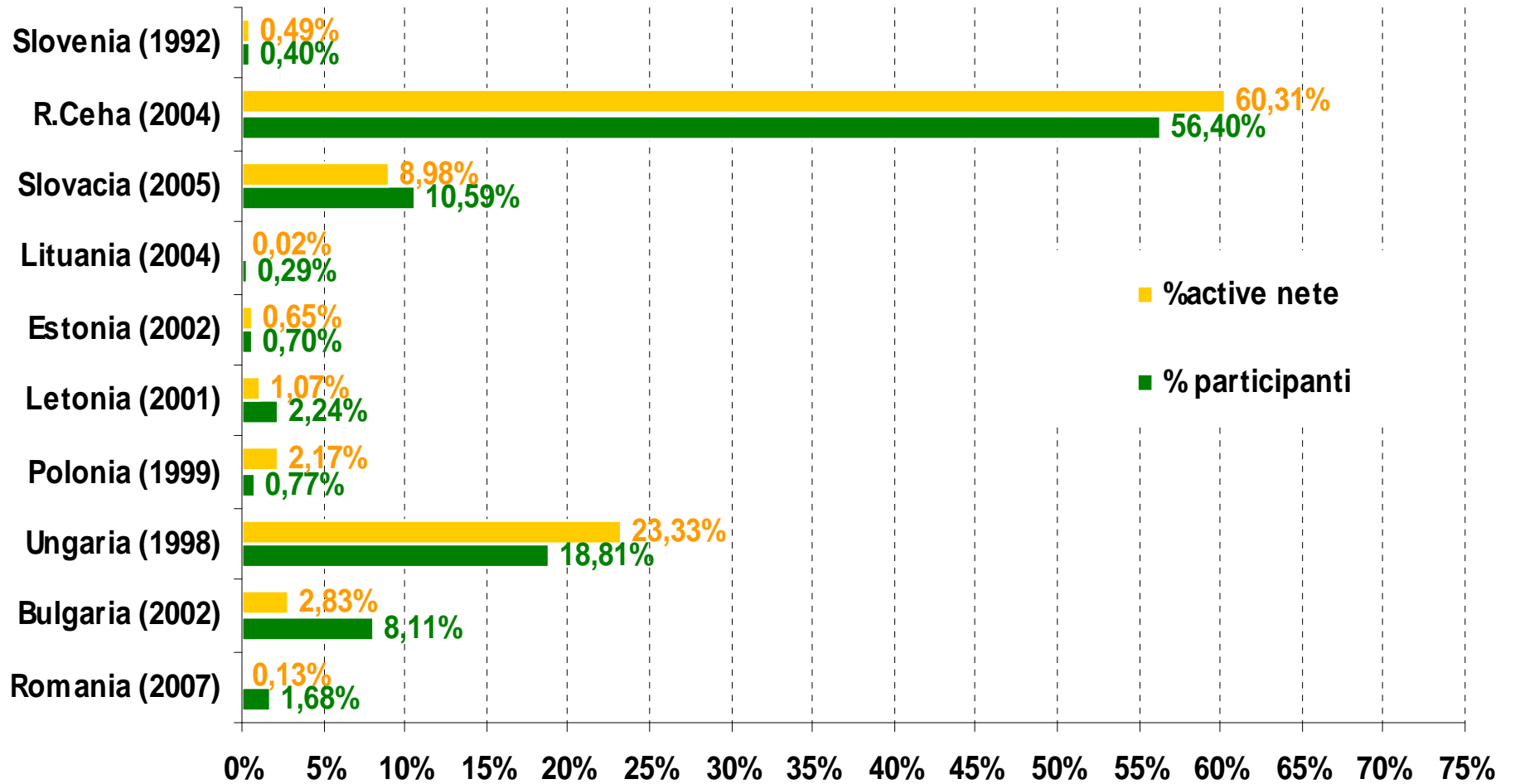

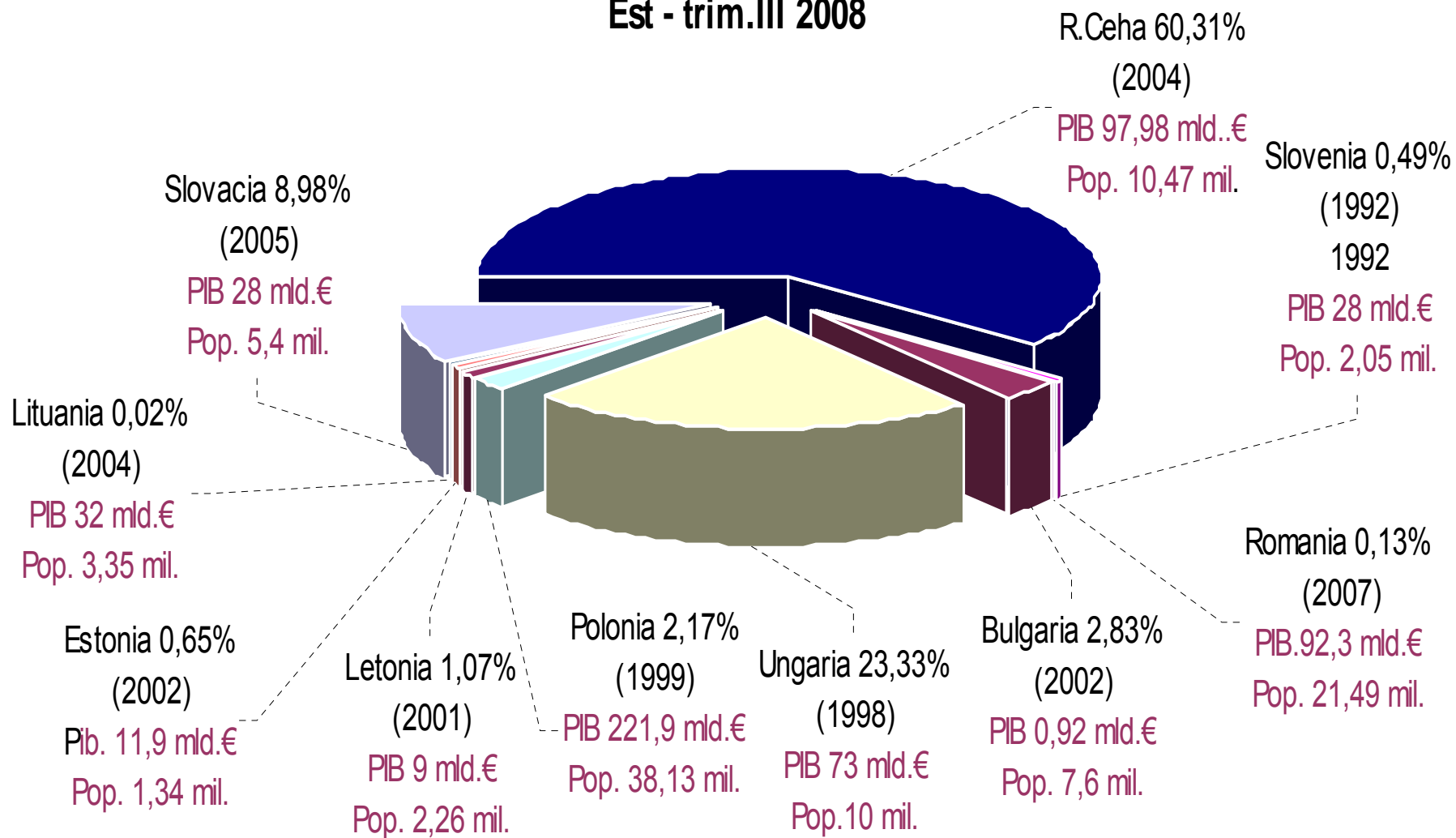
Fig.7

Pilon III Structura active nete si numar participanti state membre UE din Europa Centrala si de Est - trim.III 2008

Fig.8

Pilon III Structura active nete state membre UE din Europa Centrala si de Est - trim.III 2008

Fig.9

COMISIA DE SUPRAVEGHERE A SISTEMULUI DE PENSII PRIVATE

**PILON III - Romania, Bulgaria, Ungaria, Polonia, Letonia, R.Ceha, Slovacia
structura investitiilor - trimestrul III 2008**

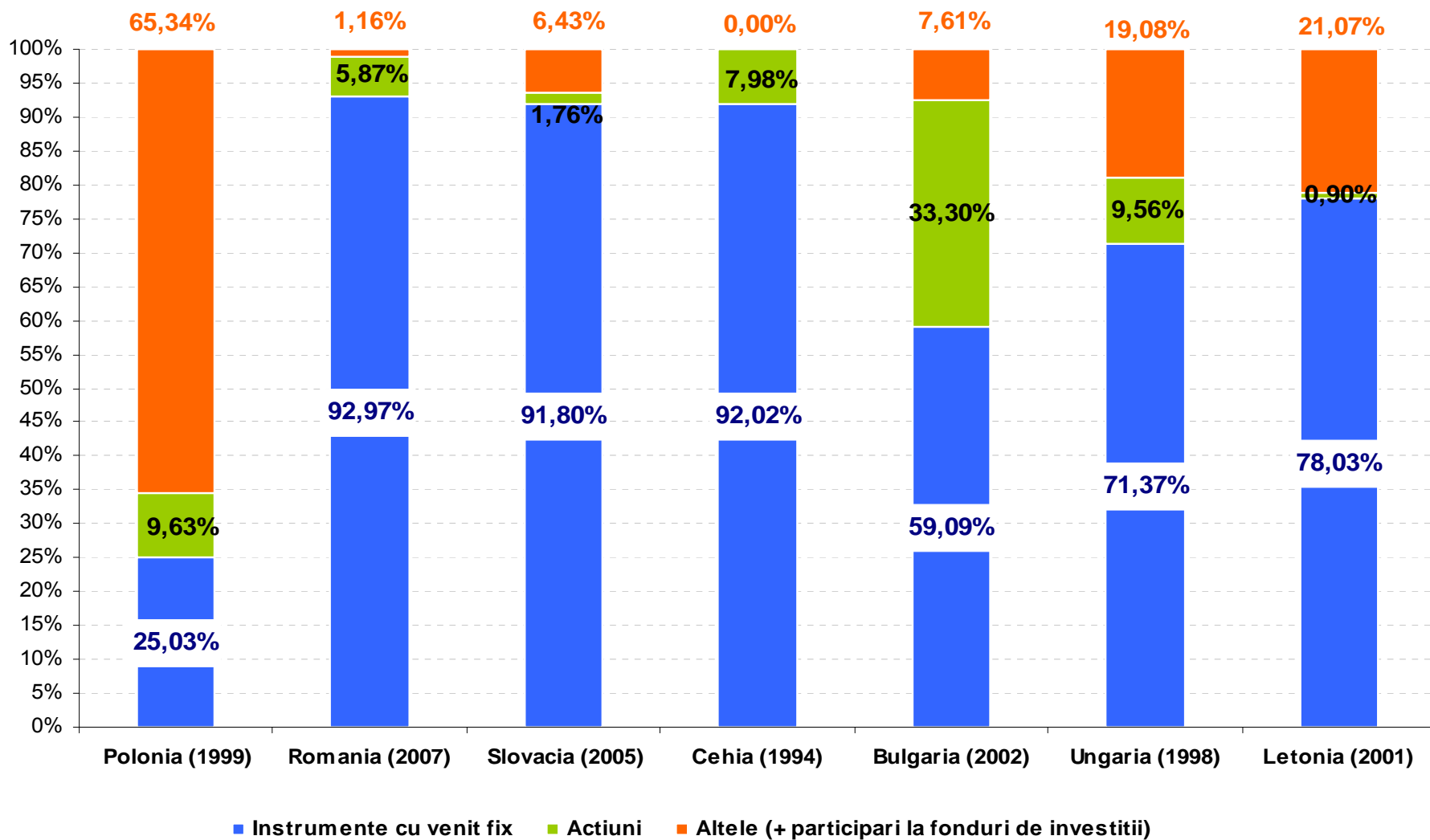

Fig.10

PILON II - VARIATIE ACTIVE NETE (CRESTERE/SCADERE)
trim.III 2008/trim III 2007

